

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення методичної ради
університету
29 серпня 2024 року,
протокол № 1

Перша проректорка, голова
методичної ради університету,
кандидатка наук з державного
управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
за заочною формою навчання

Розробник:

Доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент

_____ Галина Анікіна

СХВАЛЕНО:

кафедрою цивільного права та процесу 28 серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувачка кафедри _____ Світлана ГРИНЬКО

Декан юридичного факультету

_____ Віктор ЗАХАРЧУК

Обліковий обсяг програми – 2,27 ум.др.арк.

ЗМІСТ		Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	4
1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	4
1.2.	Лекції	5
1.3.	Семінарські заняття	8
1.4.	Самостійна робота студентів	10
1.5.	Підсумковий контроль	19
2.	Схема нарахування балів	20
3.	Рекомендовані джерела	21
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	32

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

Назва тем	Кількість годин											
	Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Тема 1. Історія становлення міжнародного приватного права. Поняття, предмет міжнародного приватного права	7	3	1	–	–	3	7	1	1	–	–	5
Тема 2. Джерела міжнародного приватного права	7	3	1	–	–	3	7	1	0,5	–	–	5,5
Тема 3. Загальна характеристика механізмів правового регулювання у міжнародному приватному праві	8	3	2	–	–	3	8	1	0,5	–	–	6,5
Тема 4. Особливості застосування механізмів правового регулювання в міжнародному приватному праві	8	3	2	–	–	3	8	1	1	–	–	6
Тема 5. Суб'єкти міжнародного приватного права	7	2	2	–	–	3	7	1	1	–	–	5
Тема 6. Право власності та інші речові права в міжнародному приватному праві. Інвестиції.	7	2	2	–	–	3	7	1	–	–	–	6
Тема 7. Договірні правовідносини в міжнародному приватному праві	8	2	2	–	–	4	8	1	–	–	–	7

Тема 8. Позадовговірні зобов'язання в міжнародному приватному праві	8	2	2	–	–	4	8	1	–	–	–	7
Тема 9. Спадкові правовідносини в міжнародному приватному праві	10	2	2	–	–	6	10	0,5	–	–	–	9,5
Тема 10. Сімейні правовідносини в міжнародному приватному праві	14	4	2	–	–	8	14	0,5	–	–	–	13,5
Тема 11. Правове регулювання міжнародних трудових відносин	10	2	-	–	–	8	10	0,5	–	–	–	9,5
Тема 12. Основні положення міжнародного цивільного процесу	11	2	2	–	–	7	11	0,5	–	–	–	10,5
Всього годин:	105	30	20	–	–	55	105	10	4	–	–	91

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	2	3	4
1.	Історія становлення міжнародного приватного права. Поняття та предмет міжнародного приватного права	3	1
1.1.	Передумови виникнення «правовідносин з іноземним елементом».		
1.2.	МПрП в Стародавньому світі та в Середні віки: італійська, голландська, французька теорії статутів		
1.3.	Поняття та предмет МПрП.		
1.4.	Місце МПрП в правовій системі.		
2.	Джерела міжнародного приватного права	3	1
2.1.	Поняття, види та особливості джерел МПрП.		
2.2.	Міжнародні джерела міжнародного приватного права.		
2.3.	Поняття та загальна характеристика lex mercatoria.		
2.4.	Джерела міжнародного приватного права України.		
2.5.	Національне законодавство як джерело МПрП.		
3.	Загальна характеристика механізмів правового регулювання в міжнародному приватному праві	3	1

3.1.	Методи МПрП.		
3.2.	Поняття і значення колізійних норм. Структура колізійної норми.		
3.3.	Види колізійних норм. Типові колізійні прив'язки та сфера їх застосування в МПрП.		
3.4.	Колізії законів і їх види (просторові, інтерперсональні і інтертемпоральні).		
3.5.	Принципи автономії волі сторін та принцип найбільш тісного зв'язку з правовідносинами сутність, межі і обмеження у застосуванні.		
3.6.	Уніфікація норм в міжнародному приватному праві та її значення.		
4.	Особливості застосування механізмів правового регулювання в МПрП	4	1
4.1.	Поняття та види колізій в МПрП. Проблеми та етапи правової кваліфікації.		
4.2.	Способи подолання конфлікту кваліфікацій.		
4.3.	Зворотнє відсилання та відсилання до права третьої держави.		
4.4.	Обхід закону в МПрП.		
4.5.	Публічний порядок та імперативні норми в міжнародному приватному праві.		
5.	Суб'єкти міжнародного приватного права	2	1
5.1.	Загальна характеристика правових режимів в МПрП.		
5.2.	Поняття та види фізичних осіб як суб'єктів МПрП.		
5.3.	Особистий закон фізичної особи (lex personalis) та сфера його дії.		
5.4.	Поняття та колізійні критерії національності юридичної особи (lex societatis) в міжнародному приватному праві.		
5.5.	Держава як суб'єкт міжнародного приватного права.		
6.	Право власності та інші речові права в міжнародному приватному праві. Інвестиції	2	1
6.1.	Особливості правового регулювання права власності в законодавствах держав.		
6.2.	Класифікація майна на рухоме та нерухоме та її значення для МПрП.		
6.3.	Колізійне регулювання права власності та інших речових прав в міжнародному приватному праві.		
6.4.	Сфера дії речового статуту.		
6.5.	Правове регулювання іноземних інвестицій: поняття, форми і види інвестицій.		
7.	Договірні правовідносини в міжнародному приватному праві	2	1
7.1.	Поняття та особливості зовнішньоекономічних договорів (контрактів).		
7.2.	Види зовнішньоекономічних контрактів.		
7.3.	Колізійні питання зобов'язального права в міжнародному приватному праві.		
	Принципи УНІДРУА: сутність, сфера дії та механізм		

7.4.	застосування. ІНКОТЕРМС: поняття, сфера дії та механізм застосування.		
8.	Позадовговірні зобов'язання в міжнародному приватному праві	2	0,5
8.1.	Види позадовговірних зобов'язань в праві зарубіжних країн. Колізійноправове регулювання.		
8.2.	Особливості колізійного регулювання деліктних зобов'язань. Сфера деліктного статуту		
8.3.	Умови настання деліктного зобов'язання в національних правових системах.		
8.4.	Матеріально-правове регулювання деліктних зобов'язань в МПрП.		
9.	Спадкові правовідносини в міжнародному приватному праві	2	0,5
9.1.	Особливості правового регулювання спадкування за заповітом в праві держав.		
9.2.	Особливості спадкування за законом в зарубіжних країнах.		
9.3.	Колізійне регулювання міжнародного спадкування. Сфера дії спадкового статуту.		
9.4.	Матеріально-правове регулювання міжнародних спадкових правовідносин.		
10.	Сімейні правовідносини в міжнародному приватному праві	2	0,5
10.1.	Поняття «шлюбу» в зарубіжних країнах.		
10.2.	Матеріальні умови вступу в шлюб в праві України та іноземних держав.		
10.3.	Формальні умови вступу у шлюб в праві України та іноземних держав.		
10.4.	Колізійно-правове регулювання сімейних відносин.		
10.5.	Правове регулювання міжнародного усиновлення.		
11.	Правове регулювання міжнародних трудових відносин	2	0,5
11.1.	Передумови виникнення міжнародних трудових відносин, джерела їх правового регулювання.		
11.2.	Нормативні акти МОП їх значення для правового регулювання трудових відносин з іноземним елементом.		
11.3.	Колізійно-правове регулювання міжнародних трудових правовідносин в праві України та іноземних держав.		
11.4.	Трудові права іноземців в Україні.		
11.5.	Трудові права українських громадян за кордоном.		
12.	Основні положення міжнародного цивільного процесу. Міжнародний комерційний арбітраж.	2	0,5

12.1.	Поняття міжнародного цивільного процесу та питання міжнародної підсудності.		
12.2.	Особливості участі іноземних осіб у цивільному процесі, їх процесуальна правосуб'єктність.		
12.3.	Доказування у справах з участю іноземного елемента та виконання судових доручень по забезпеченню доказів.		
12.4.	Визнання і виконання рішень іноземних судів у справах з іноземним елементом.		
12.5.	Поняття та види міжнародних комерційних орбітражів.		
	Усього	30	10

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Теми 1, 2, 3. Поняття, предмет міжнародного приватного права. Джерела міжнародного приватного права. Загальна характеристика механізмів правового регулювання в міжнародному приватному праві. Особливості застосування механізмів правового регулювання в МПрП.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та предмет міжнародного приватного права.
2. Міжнародні джерела міжнародного приватного права.
3. Джерела міжнародного приватного права зарубіжних країн та України.
4. Колізійний і матеріально-правовий методи правового регулювання.
5. Поняття, структура і види колізійних норм.
6. Зворотне відсилання та відсилання до права третьої держави: поняття, основні підходи щодо розуміння сутності.
7. Обхід закону в міжнародному приватному праві.
8. Застереження про публічний порядок.
9. Поняття, причини, зміст і мета уніфікації в міжнародному приватному праві.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: міжнародне приватне право, принципи міжнародного приватного права, іноземний елемент, приватноправові відносини, галузь права, система міжнародного приватного права, звичай, методи правового регулювання, колізійна норма, структура колізійної норми, колізійний принцип, принцип «найбільш тісного зв'язку», автономія волі, обхід закону, зворотне відсилання, відсилання до права третьої держави, уніфікація, гармонізація.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Передумови зародження, формування та становлення міжнародного приватного права (МПрП). Поняття «міжнародного приватного права». Сфера дії МПрП. Поняття «правовідносин з іноземним елементом», об'єктивні передумови виникнення таких правовідносин а наслідки.

МПрП в Стародавньому світі: деякі паралелі із сучасним регулюванням. Значення латинської термінології в сучасному МПрП.

МПрП в Середні віки: італійська, голландська, французька теорії статутів. Відродження методу статутаріїв в сучасному регулюванні.

МПрП в XIX столітті: вчення Ф.К. фон Савіньї і його значення; італійська «національна» теорія; англо-американське право.

Новітні тенденції в МПрП. Українське МПрП до XIX століття, в XIX та XX століттях. Завдання МПрП в сучасній Україні. МПрП в загальній ретроспективі і перспективі.

Поняття, види та особливості джерел МПрП. Міжнародний договір: поняття, види та

особливості. Універсальні та регіональні договори як джерела МПрП в Україні. Участь міжнародних організацій в формуванні МПрП.

Національне законодавство як джерело МПрП в Україні. Значення Конституції як джерела МПрП України.

Міжнародний звичай як джерело МПрП. Поняття «м'якого права в МПрП». Підстави застосування міжнародного звичаю. Поняття та загальна характеристика *lex mercatoria*.

Судова і арбітражна практика як джерело МПрП. Роль рішень Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини у регулюванні відносин МПрП. Значення доктрини в МПрП України, її вихідні засади та характеристики.

Джерела МПрП в зарубіжних країнах.

Структура МПрП. Проблема визначення місця МПрП в правовій системі. Відмінність МПрП від міжнародного публічного права і національних галузей права. Завдання та тенденції розвитку МПрП. Колізійний і матеріально-правовий методи правового регулювання.

Поняття і значення колізійних норм. Структура колізійної норми. Види колізійних норм.

Типові колізійні прив'язки та сфера їх застосування в МПрП. Колізії законів і їх види (просторові, інтерперсональні і інтертемпоральні). Принцип «найбільш тісного зв'язку», його значення в сучасному колізійному праві і форми прояву. Принцип автономії волі сторін: сутність, відмінність від колізійної прив'язки, сфера застосування, межі і обмеження у застосуванні. Підстави та порядок застосування іноземного права в Україні.

Зворотне відсилання: поняття, основні підходи щодо розуміння сутності. Шляхи подолання «негативних колізій».

Відсилання до права третьої держави і способи її подолання.

Обхід закону в МПрП. Обмеження застосування іноземного права: негативне та позитивне застереження про публічний порядок.

Поняття, причини, зміст і мета уніфікації в МПрП. Уніфікація в широкому та вузькому значенні. Міжнародні організації, які займаються практичними і науковими питаннями уніфікації МПрП, їх роль і спеціалізація. Форми уніфікації. Особливості уніфікації в різних регіонах світу.

Семінарське заняття 2

Тема 9. Спадкові правовідносини в міжнародному приватному праві. Сімейні правовідносини в міжнародному приватному праві

Питання для усного опитування та дискусії

1. Правове регулювання спадкування за заповітом в праві зарубіжних країн.
2. Особливості правового регулювання спадкування за законом в праві зарубіжних країн.
3. Колізійне регулювання спадкових відносин.
4. Розщеплення та єдність спадкового статуту. Сфера дії спадкового статуту.
5. Колізійне регулювання набуття державою прав на спадкове майно.
6. Поняття шлюбу та матеріальні умови вступу в шлюб в законодавствах зарубіжних країн.
7. Формальні умови вступу в шлюб в зарубіжних країнах.
8. Колізійно-правове регулювання сімейних відносин в праві України та іноземних держав.
9. Правове регулювання розірвання шлюбу в МПрП.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: сім'я, шлюб, формальні умови вступу в шлюб, матеріальні умови вступу в шлюб, шлюбний вік, форма укладення шлюбу, заручини, особисті немайнові відносини подружжя, майнові відносини подружжя, правовий режим майна подружжя, шлюбний договір, полігамія, розірвання шлюбу, опіка, піклування, усиновлення, спадкування за законом, спадкування за заповітом, форма заповіту, спадкодавець, спадкоємці, тестаментоздітність, місце складення заповіту, місце проживання спадкодавця, черговість спадкування, спадковий статут, виморочне майно.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Національне регулювання спадкових правовідносин.

Колізійне регулювання міжнародного спадкування. Колізійні прив'язки. Сфера дії спадкового статуту.

Матеріально-правове регулювання міжнародних спадкових правовідносин в Україні та іноземних державах. Спадкові права іноземців в Україні. Спадкові права громадян України за кордоном. Перехід майна у спадок державі.

Шлюб в міжнародних відносинах. Матеріальні умови вступу в шлюб. Формальні умови вступу в шлюб. Укладення шлюбу українських громадян з іноземцями. Укладення шлюбу українських громадян з іноземцями за кордоном. Колізійно-правове регулювання сімейних відносин в праві України та іноземних держав.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота виконується у формі контрольної роботи.

1.4.1. Завдання на самостійну роботу у формі контрольної роботи

Студенти виконують варіант контрольної роботи у відповідності до номера у списку в журналі академічної групи.

Посилання в тексті на джерела наводять у прямокутних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у прямокутних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга — номеру сторінки (наприклад, [32, с. 85]).

Варіант № 1

1. Предмет і метод міжнародного приватного права.

2. Вексель в міжнародних розрахунках.

Практичне завдання: Визначте характер правовідносин у наведених нижче прикладах. Чи належать вони до сфери регулювання міжнародного приватного права і чому?

а) Уряд України у зв'язку із несприятливою епізоотичною ситуацією у США прийняв рішення про заборону ввозу на територію нашої держави яловичини, виробленої в цій країні, внаслідок чого приватним підприємцям було завдано збитків;

б) державна акціонерна компанія «Укрнафта», яка за договором будівничого підряду була замовником, несвоєчасно виконала зобов'язання щодо оплати робіт, виконаних румунською фірмою «Ботошани»;

в) після смерті емігранта з України, що постійно проживав у Канаді і залишив там майно, виникли спадкові відносини із спадкоємцями – громадянами України.

Варіант № 2

1. Поняття і види колізійних норм.

2. Чек в міжнародних розрахунках.

Практичне завдання: Після смерті громадянина України Н., який постійно мешкав у м. Харкові, залишилося рухоме майно, що перебувало на території Франції. У зв'язку із відсутністю спадкоємців відповідний орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини звернувся до суду України про визнання спадщини від умерлою. За рішенням суду усе майно, що залишилося після смерті Н., перейшло у власність територіальної громади.

Який характер (публічно-правовий чи приватно-правовий) носять відносини, що виникли після смерті Н.? Чи складають данні відносини предмет регулювання МПП?

Варіант № 3

1. Поняття і види джерел міжнародного приватного права.

2. Колізійне регулювання спадкових відносин міжнародного характеру.

Практичне завдання: У 2017 році Французька громадянка, що мешкає в м. Києві, звернулася у місцевий суд Дарницького району м. Києва із позовом про розірвання шлюбу зі своїм чоловіком К., що мешкає у Парижі і є громадянином Франції.

На які акти внутрішнього законодавства має посилається суд, вирішуючи справу?

Варіант № 4

1. Правова кваліфікація. Конфлікт кваліфікацій.

2. Колізійні принципи у сфері міжнародних трудових відносин. Міжнародно-правове регулювання умов праці іноземців.

Практичне завдання: Громадянин Бондаренко звернувся до суду з позовом до авіакомпанії «Українські авіалінії» про відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди. При цьому він посилався на те, що придбавши білети в касах авіакомпанії, із сім'єю 1 серпня 2004 р. вилетів до м. Салоніки (Греція). Прибувши до аеропорту м. Салоніки 10 серпня 2004 року для повернення до м. Києва, гр. Бондаренко дізнався, що його рейс скасований. Вилетіти до м. Києва він зміг лише 12 серпня, але вже з м. Афіни, куди змушений був діставатися на таксі. Бондаренко вважає, що йому завдано матеріальні збитки, які складаються з вартості невиконаної авіакомпанією послуги, неустойки, вартості дороги від Салоніків до Афін та інших транспортних витрат. Моральну шкоду позивач оцінив у 10 тисяч грн.

Рішенням суду позов був задоволений частково, на користь позивача стягнуто 3500 грн. компенсації майнових збитків. У задоволенні вимог щодо відшкодування моральної шкоди відмовлено, оскільки така можливість не передбачена ані договором, ані Правилами міжнародних повітряних перевезень пасажирів, ані Варшавською конвенцією уніфікації деяких правил міжнародних повітряних перевезень від 12 жовтня 1929 р. Чи можна погодитись із рішенням суду? Якими нормативними актами регулюються спірні правовідносини?

Варіант № 5

1. Поняття та зміст застереження про публічний порядок у міжнародному приватному праві.

2. Поняття та зміст обходу закону у міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: Прочитайте наведені нижче норми:

– стаття 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»: «форма зовнішньоекономічної угоди визначається правом місця її укладання».

Вкажіть, до яких класифікаційних груп можна віднести цю колізійну норму.

Варіант № 6

1. Поняття колізійних норм. Проблеми застосування колізійних норм.

2. Поняття та зміст особистого закону фізичних осіб у міжнародному приватному праві

Практичне завдання:

Громадянин України К. звернувся до Ужгородського міськрайонного суду (за місцем свого проживання) з позовною заявою про відшкодування шкоди, що була завдана йому під час туристичної поїздки до Німеччини. Відповідачем у позовній заяві було зазначено Федеративну Республіку Німеччину. Суддя відмовив у прийнятті позовної заяви К. до розгляду, посилаючись на те, що необхідно отримання згоди компетентних органів Німеччини на пред'явлення такого позову. Також К. було роз'яснено його право звернутися з подібним позовом безпосередньо до суду Німеччини. Чи правомірна відмова судді у прийнятті позовної заяви? У чому полягає імунітет держави? Який вид імунітету держави у даному випадку було застосовано?

Варіант № 7

1. Зворотне відсилання і відсилання до права третьої держави. Конфлікт кваліфікацій.

2. Методи правового регулювання у міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: Поясніть, чи присутній у наведених нижче прикладах обхід закону і чи є такі дії протиправними:

а) громадянка України виїжджає на територію США, де народжує дитину з метою отримання дитиною громадянства США;

б) усиновитель та усиновлена ним донька, громадяни України, виїжджають в іншу країну на постійне проживання, де укладають шлюб;

в) підприємство, зареєстроване на території України та підприємство, створене за законодавством Республіки Білорусь, при укладенні договору купівлі-продажу закріпили в ньому, що до визначення змісту прав та обов'язків сторін за цим договором застосовується право Венесуели.

Варіант № 8

1. Загальний підхід до розуміння іноземного права. Встановлення змісту іноземного права.

2. Поняття міжнародного цивільного процесу. Міжнародна підсудність у цивільному процесі.

Практичне завдання: Англійський дипломат громадянин П. у січні 2002 р. вступив до шлюбу з громадянкою України К. Шлюб було зареєстровано в м. Києві. К. взяла прізвище чоловіка. Після закінчення строку свого перебування в Києві у жовтні 2002 р. він повернувся до Великої Британії та через деякий час пішов з дипломатичної служби. Громадянка К. не змогла поїхати, тому що не було з ким залишити своїх старих батьків. Через 1 рік громадянин П. повідомив, що він збирається одружитися з жінкою, яка чекає від нього дитину. Для прискорення розірвання шлюбу в британському суді він попросив громадянку К. засвідчити у нотаріуса в Києві документ, який би підтвердив факт її подружньої невірності. Пояснювалось це тим, що на відміну від українського законодавства, яке не містить переліку підстав для судового розірвання шлюбу, в англійському праві «подружня невірність» є однією з беззаперечних підстав.

Громадянка К. відмовилася засвідчити документ і звернулася до юридичної консультації (Ін'юрколегію) для порушення у Київському міському суді справи про розірвання шлюбу. Суд належним чином повідомив громадянина П. про час розгляду справи, але відповідач до суду не з'явився, тому шлюб було розірвано за його відсутності.

Чи буде визнано судові рішення Київського міського суду в Англії? Як називаються в міжнародному приватному праві відносини, які визнаються в одній країні, але не визнаються в іншій?

Варіант № 9

1. Поняття та види іноземного елемента у міжнародному приватному праві.

2. Взаємність у міжнародному приватному праві. Матеріальна та формальна взаємність. Реторсії у міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: Судноплавна компанія, що знаходиться та зареєстрована у Великій Британії, уклала з підданою Об'єднаного Королівства Великої Британії та Північної Ірландії п. Сміт трудову угоду, яка передбачала її роботу в якості касира на пароплавному паромі, що здійснює рейси між британським портом Дувр та французьким містом Гавр. Судно, на якому працювала п. Сміт, ходило під німецьким прапором та було внесено до реєстру судів м. Гамбург. Трудовий договір з нею було розірвано достроково. Пані Сміт звернулася із позовом до німецького суду.

Яке право має бути застосоване щодо розірвання договору? Яка країна має розглядатися як країна місця роботи щодо морського судна? Чи можна виходити з того, що судно є «плаваюча частина території держави»?

Варіант № 10

1. Уніфікація і гармонізація в міжнародному приватному праві.

2. Колізійно-правовий і матеріально-правовий методи регулювання правовідносин, укладених іноземним елементом.

Практичне завдання: До місцевого суду Київського району м. Харкова звернулася громадянка Афганістану Шохаб Адель Ройя зі скаргою на дії Управління міграційної служби Харківської обласної державної адміністрації. У своїй заяві п. Шохаб Адель Ройя вказувала, що вона у 1981-1986 рр. навчалася у Харківському медичному інституті, потім повернулася на батьківщину, де працювала лікарем. З 2000 року в Афганістані виникла реальна загроза переслідування урядом талібів жінок, що отримали освіту та професію в колишньому СРСР. Доказом цього є офіційно розповсюджена інформація Управління Верховного комісару ООН у справах біженців. У 2003 році п. Шохаб Адель Ройя прибула в Україну з метою отримати притулок у безпечній країні та набути статус біженця, про що звернулася з клопотанням до міграційної служби, але її клопотання не було розглянуто.

В судовому засіданні представник Управління міграційної служби Харківської обласної державної адміністрації пояснив, що заявниці було відмовлено у розгляді клопотання про надання статусу біженця у зв'язку з тим, що вона прибула на територію України з Республіки Таджикистан, де знаходилася у безпеці та мала реальну можливість отримати цей статус.

За яких умов надається статус біженця в Україні? Підготуйте проект рішення суду.

Варіант № 11

1. Правоздатність іноземних громадян і осіб без громадянства. Колізійні питання дієздатності іноземців.

2. Багатосторонні договори, які містять уніфіковані колізійні та матеріальні норми.

Практичне завдання: Приватне підприємство "Абетка", зареєстроване в Україні, з метою

продажу своїх товарів за кордон вирішило укласти договір з угорською фірмою “Пірош”. Перед укладенням договору виникло питання щодо правомірності діяльності угорської фірми на території України, на підтвердження якої було надано статут фірми “Пірош”, викладений угорською мовою.

Якими документами підтверджується статус іноземних юридичних осіб на території України? Розкрийте зміст поняття “національність” юридичної особи.

Варіант № 12

1. Визнання іноземців та осіб без громадянства безвісно відсутніми та оголошення їх померлими

2. Встановлення змісту іноземного права.

Практичне завдання: Громадянин України К. звернувся до місцевого суду Держинського району м. Харкова (за місцем свого проживання) з позовною заявою про відшкодування шкоди, що була завдана йому під час туристичної поїздки до Німеччини. Відповідачем у позовній заяві було зазначено Федеративну Республіку Німеччину.

Суддя відмовив у прийнятті позовної заяви К. до розгляду, посилаючись на зміст ст. 425 ЦПК України, відповідно до якої необхідно отримання згоди компетентних органів Німеччини на пред’явлення такого позову. Також К. було роз’яснено його право звернутися з подібним позовом безпосередньо до суду Німеччини.

Чи правомірна відмова судді у прийнятті позовної заяви? У чому полягає імунітет держави? Який вид імунітету держави у даному випадку було застосовано?

Варіант № 13

1. Міжнародні організації в міжнародному приватному праві.

2. Імперативні норми у міжнародному приватному праві. Застереження про публічний порядок.

Практичне завдання: Приватне підприємство «Алтай», зареєстроване в Україні, з метою продажу своїх товарів за кордон вирішило укласти договір з арабською фірмою «Халіф». Перед укладенням договору виникло питання щодо правомірності діяльності арабської фірми на території України, на підтвердження якої було надано статут фірми «Халіф», викладений арабською мовою.

Якими документами підтверджується статус іноземних юридичних осіб на території України? Які вимоги ставляться до таких документів? Розкрийте зміст поняття «національність» юридичної особи.

Варіант № 14

1. Особливості правового становища держави як суб’єкта міжнародного приватного права.

2. Міжнародні організації в міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: У липні 2012 р. громадянин Уваров звернувся до суду з позовом до Посольства Республіки Куба в Україні (далі – Посольство) про відшкодування шкоди. Позивач зазначав, що 25 травня 2002 р. належний Посольству легковий автомобіль марки «Шкода Філіція» внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП) завдав шкоду легковому автомобілю марки «Мерседес-Бенц», який належить йому на праві власності. Згідно з довідкою управління ДАІ УМВС України в м. Києві від 28 травня 2002 р. винним у ДТП визнано водія Посольства. Суд виходив із того, що Посольство є власником автомобіля, яким заподіяно шкоду автомобілю позивача, і тому повинно відповідати за цивільним законодавством.

Посилаючись на те, що Посольство в добровільному порядку шкоду не відшкодувало, а на ремонт автомобіля він витратив 17 тис. 421 грн., позивач просив задовольнити позовні вимоги і, крім зазначеної суми, стягнути й інші понесені ним витрати.

Рішенням місцевого суду Шевченківського району м. Києва від 28 жовтня 2012 р. позов було задоволено. З Посольства стягнуто на користь Уварова 19 тис. 12 грн.

Відповідачем було подано скаргу до Київського апеляційного суду.

Чи підлягає скарга задоволенню? Складіть проект ухвали апеляційної інстанції.

Варіант № 15

1. Поняття і зміст юрисдикційного імунітету держави. Види імунітету держави і їх правове регулювання.

2. Уніфікований метод правового регулювання в МПрП.

Практичне завдання: Німецька фірма «Involve AG» отримала у фінському банку кредит на

придбання вантажного автомобілю. Згідно з умовами договору право власності на автомобіль зберігалося за банком до погашення кредиту. Автомобіль було зареєстровано у Фінляндії, але через деякий час його перевезено до м. Харкова для використання на будівництві готелю. Хоча автомобіль використовувався фірмою «Involve AG», він знаходився на технічному обслуговуванні українського автосервісного підприємства. Після завершення будівельних робіт українське підприємство поставило вимогу про відшкодування фірмою «Involve AG» усіх витрат по технічному обслуговуванню вантажівки, включаючи вартість запасних частин.

У зв'язку з відмовою німецької фірми відшкодувати понесені збитки українське автосервісне підприємство залишило вантажівку в себе для забезпечення фінансових вимог.

Фінський банк, посилаючись на право власності на автомобіль, звернувся до українського суду з вимогою повернути автомобіль.

Як вирішити даний спір? Яка колізійна норма регулює речові права на рухоме майно? На підставі якої колізійної норми визначається правовий режим майна у випадку її пересування з однієї країни до іншої? Які правові наслідки має угода про заставу речі, укладена на території однієї країни, при її пересуванні за кордон?

Варіант № 16

1. Особливості правового регулювання відносин власності в міжнародному приватному праві. Колізійні питання права власності.

2. Основні формули прив'язки.

Практичне завдання: У результаті розпаювання земель колективного сільськогосподарського підприємства громадянка Л. отримала у приватну власність земельну ділянку сільськогосподарського призначення, розташовану на території Дергачівського району Харківської області. Після її смерті вказана земельна ділянка перейшла у спадщину її онуки Ф., громадянки Італії. Після прийняття спадщини Ф. звернулася до відповідних державних органів на території України із заявою про видачу на її ім'я Державного акту про право приватної власності на землю, у чому їй було відмовлено.

Якою правосуб'єктністю у сфері земельних правовідносин володіють іноземні громадяни? Чи можуть перебувати у власності іноземних громадян землі сільськогосподарського призначення, розташовані на території України? Який правовий режим у сфері земельних відносин надано іноземним громадянам в Україні?

Варіант № 17

1. Правове регулювання іноземних інвестицій.

2. Поняття та загальна характеристика деліктних зобов'язань в міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: Українське державне підприємство уклало з російським акціонерним товариством договір доручення, за яким російському товариству доручалося здійснити декілька платежів за вказівкою українського підприємства на користь третьої особи за рахунок рублевих коштів, що перераховувалися довіритель. Повірений здійснив декілька платежів, але у подальшому рух коштів на його рахунках був припинений податковими органами, а потім ці кошти були списані у безспірному порядку по сплаті податкових недоїмок. Українське підприємство звернулося до російського арбітражного суду з позовом до податкової інспекції про повернення сум, перерахованих російському акціонерному товариству, посилаючись на те, що ці кошти є державною власністю України і на них не може звертатися стягнення без згоди держави.

Чи може бути задоволений позов українського підприємства? Відповідь обґрунтуйте.

Варіант № 18

1. Особливості регулювання деліктних зобов'язань з іноземним елементом за законодавством 13 України.

2. Особливості правового становища держави як суб'єкта міжнародного приватного права.

Практичне завдання: Громадянин України В., знаходячись на території іноземної держави, уклав договір купівлі-продажу земельної ділянки. Після укладення угоди з'ясувалося, що у 17 відповідній іноземній державі земельні ділянки вилучені з обігу і знаходяться у власності держави. Чи має право В. посилатися на ст. 17, 18 Закону України «Про міжнародне приватне право» і

виходити з того, що його правоздатність і, відповідно, обсяг прав визначаються за законодавством України, відповідно до якого земля може належати приватним особам на праві власності?

Варіант № 19

1. Поняття та особливості правового регулювання зовнішньоекономічних угод. Колізійні питання зовнішньоекономічних угод.

2. Поняття і види джерел міжнародного приватного права.

Практичне завдання: У липні 2013 р. громадянин У. звернувся до суду з позовом до Посольства Угорщини в Україні (далі – Посольство) про відшкодування шкоди. Позивач зазначав, що 21 червня 2013 р. належний Посольству легковий автомобіль марки "Шкода" внаслідок дорожньо-транспортної пригоди завдав шкоду легковому автомобілю марки "БМВ", який належить йому на праві власності. Згідно з довідкою ДАІ від 28 червня 2013 р. винним у ДТП визнано водія Посольства. Суд виходив із того, що Посольство є власником автомобіля, яким заподіяно шкоду автомобілю позивача, і тому повинно відповідати за цивільним законодавством. Посилаючись на те, що Посольство в добровільному порядку шкоду не відшкодувало, а на ремонт автомобіля він витратив 24 тис. 841 грн., позивач просив задовольнити позовні вимоги і, крім зазначеної суми, стягнути й інші понесені ним витрати. Рішенням місцевого суду 19 жовтня 2013 р. позов було задоволено. З Посольства стягнуто на користь У. 26 тис. 12 грн. Відповідачем було подано скаргу до апеляційного суду. Чи підлягає скарга задоволенню?

Варіант № 20

1. Договір міжнародної купівлі-продажу.

2. Поняття і зміст юрисдикційного імунітету держави. Види імунітету держави і їх правове регулювання.

Практичне завдання: Італійська фінансова компанія «Фіренца» надала кредит українському акціонерному товариству «Промінь». З метою забезпечити повернення кредиту компанія «Фіренца» уклала з українським АТ договір застави будівлі готелю, що знаходився у власності товариства. Згідно із застереженням, що містилося в договорі, належним до застосування визнавалося італійське право, де реєстрація застави нерухомості не передбачається, тому цей договір в Україні не реєструвався та нотаріально не посвідчувався. Арбітражне застереження передбачало розгляд спорів Міжнародним комерційним арбітражем при ТПП України.

Розглядаючи спір, що виник внаслідок невиконання зобов'язань по поверненню кредиту, представник АТ «Промінь», посилаючись на законодавство України, просив суд визнати недійсним договір застави готелю.

Яке рішення прийме суд?

Варіант № 21

1. Поняття і види міжнародних перевезень.

2. Умови щодо вступу до шлюбу в міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: Згідно з наказом директора товариства з обмеженою відповідальністю «Політ» на роботу до товариства було прийнято п. Канделаки, громадянина Греції. Під час проведення перевірки прокуратурою району було встановлено, що К. було прийнято на роботу без отримання дозволу на його працевлаштування та він має туристичну візу на в'їзд в Україну, що була видана посольством України в Греції.

Чи були допущені порушення законодавства України у даному випадку? Який порядок працевлаштування іноземних громадян на території України? Якою правосуб'єктністю володіють іноземні громадяни у сфері трудових відносин за законодавством України?

Варіант № 22

1. Звичаї міжнародної торгівлі. Lex mercatoria.

2. Відумерле майно в міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: Місцевий суд Жовтневого району м. Харкова, розглядаючи позов громадянки Російської Федерації Р. до громадянина України В. щодо визнання права на спадщину, встановив, що спірним, зокрема, є нерухоме майно, яке перебуває на території Канади. Колізійна норма України у даному випадку відсилає до права країни, в якій знаходиться це майно.

Які основні принципи та обсяг застосування іноземного права? Що є підставою для застосування судом України права Канади? Який порядок встановлення змісту права Канади? Право якої країни має бути застосоване судом у разі неможливості встановити зміст права Канади у

розумні строки?

Варіант № 23

1. Спадкування за законом в МПрП.

2. Правоздатність іноземних громадян і осіб без громадянства. Колізійні питання дієздатності іноземців.

Практичне завдання: Ужгородський міськрайонний суд, розглядаючи позов громадянки Словаччини Р. до громадянина України В. щодо визнання права на спадщину, встановив, що спірним, зокрема, є нерухоме майно, яке перебуває на території Канади. Колізійна норма України у даному випадку відсилає до права країни, в якій знаходиться це майно. Які основні принципи та обсяг застосування іноземного права? Що є підставою для застосування судом України права Канади? Який порядок встановлення змісту права 27 Канади? Право якої країни має бути застосоване судом у разі неможливості встановити зміст права Канади у розумні строки?

Варіант № 24

1. Визнання і виконання рішень іноземних судів.

2. Предмет і метод міжнародного приватного права.

Практичне завдання: Студент УжНУ, громадянин Індії, закохався в українську студентку Н. Вони подали заяву до РАЦСу про реєстрацію шлюбу. За ст. 5 Закону України «Про міжнародне приватне право», право на шлюб визначається для кожного з осіб, що подали заяву, за законодавством країни громадянства. Раніше громадянин Індії уклав шлюб у себе в країні. Закон його батьківщини, який належить застосовувати при реєстрації шлюбу, допускає укладення другого шлюбу. Чи може співробітник РАЦСу зареєструвати шлюб громадянина Індії з громадянкою України? 11. Задача 25 Громадянка України М. вийшла заміж за громадянина Угорщини О. Шлюб було оформлено у м. Мукачево. Їх дитина народилася на території Угорщини та стала її громадянкою. При розірванні шлюбу в Мукачівському міськрайонному суді було винесено рішення про те, що дитина повинна проживати разом із матір'ю в Україні. Але, незважаючи на це рішення, батько дитини, скориставшись тимчасовою відсутністю матері, вивіз дитину до Угорщини. Чи може мати подати позов до суду Угорщини та вимагати виконання рішення Мукачівського міськрайонного суду про те, що дитина повинна проживати разом із нею?

Варіант № 25

1. Колізійне регулювання позадоговірних зобов'язань.

2. Роль міжнародних договорів в розвитку міжнародного приватного права.

Практичне завдання: Громадянин України К., який постійно проживав в м. Чернігові, працював водієм на підприємстві в м. Нарві (Естонія). Його дружина, громадянка Естонії, проживала разом з ним. Вона народилася у 1930 р. у естонському селі, у сім'ї старообрядців.

К. загинув при аварії у 2017 р., після його смерті залишились син (проживає в м. Нарві), дочка (проживає в м. Чернігові) і брат (проживає в м. Талліні). Заповіту складено не було. Після смерті К. виникли суперечки з приводу майна померлого. В Чернігові він мав власний будинок і автомобіль, в Усть-Нарві (Естонія) – літній будиночок та цегляний гараж, а також внесок в естонському банку (в м. Нарві).

В установах якої країни повинно вирішуватись питання про спадкування? Які положення з питання спадкування містяться у договорі про правову допомогу між Україною і Естонією?

Варіант № 26

1. Особливості правового регулювання спадкування за заповітом в МПрП.

2. Формальні умови вступу в шлюб за законодавством зарубіжних країн.

Практичне завдання: Українське виробниче підприємство звернулося в господарський суд із позовом до французького торгового товариства, що має філіал на території України, про стягнення завданих збитків. Незважаючи на неодноразові повідомлення, що відсилалися у порядку, передбаченому міжнародними угодами, відповідач в суд не з'явився, але надав письмове заперечення проти розгляду спору в державному суді, посилаючись на застереження в контракті про арбітраж ad hoc.

Яке рішення щодо підсудності має прийняти господарський суд? Складіть проект ухвали суду. Які види міжнародного комерційного арбітражу вам відомі?

Варіант № 27

1. Інститут усиновлення у МПП

2. Уніфікація і гармонізація в міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: Студент ХУУП імені л. Юзькова, громадянин Індії, закохався в українську студентку Н. Вони подали заяву до РАЦСу про реєстрацію шлюбу. За ст. 5 Закону України «Про міжнародне приватне право», право на шлюб визначається для кожного з осіб, що подали заяву, за законодавством країни громадянства. Раніше громадянин Індії уклав шлюб у себе в країні. Закон його батьківщини, який належить застосовувати при реєстрації шлюбу, допускає укладення другого шлюбу. Чи може співробітник РАЦСу зареєструвати шлюб громадянина Індії з громадянкою України?

Варіант № 28

1. Трудові відносини іноземних громадян в Україні.
2. Принцип «автономії волі» (lex voluntatis) в МПрП.

Практичне завдання: У результаті розпаювання земель колективного сільськогосподарського підприємства громадянка Л. отримала у приватну власність земельну ділянку сільськогосподарського призначення, розташовану на території Ужгородського району. Після її смерті вказана земельна ділянка перейшла у спадщину її онуки Ф., громадянки Словаччини. Після прийняття спадщини Ф. звернулася до відповідних державних органів на території України із заявою про видачу на її ім'я Державного акту про право приватної власності на землю, у чому їй було відмовлено. Якою правосуб'єктністю у сфері земельних правовідносин володіють іноземні громадяни? Чи можуть перебувати у власності іноземних громадян землі сільськогосподарського призначення, розташовані на території України? Який правовий режим у сфері земельних відносин надано іноземним громадянам в Україні?

Варіант № 29

1. Міжнародні офіційні правила тлумачення торговельних термінів (ІНКОТЕРМС).
2. Трудові відносини в міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: У своєму контракті купівлі-продажу українська організація (продавець) і словацька фірма (покупець) зазначили, що для регулювання всіх питань, що не знайшли відображення в контракті, застосовуються положення Гаазької конвенції 1964 р. про 22 міжнародну купівлю-продаж товарів, а також розроблений Міжнародною торговельною палатою (МТП) Типовий контракт міжнародної купівлі-продажу. Чи можна розглядати подібні положення контракту як належний вибір права? Які норми повинен застосувати український суд для регулювання питань, що не зазначені в контракті?

Варіант № 30

1. Міжнародна підсудність: поняття, види.
2. Захист товарних знаків в міжнародному приватному праві.

Практичне завдання: Хмельницький міськрайонний суд, розглядаючи позов громадянки Словаччини Р. до громадянина України В. щодо визнання права на спадщину, встановив, що спірним, зокрема, є нерухоме майно, яке перебуває на території Канади. Колізійна норма України у даному випадку відсилає до права країни, в якій знаходиться це майно. Які основні принципи та обсяг застосування іноземного права? Що є підставою для застосування судом України права Канади? Який порядок встановлення змісту права 27 Канади? Право якої країни має бути застосоване судом у разі неможливості встановити зміст права Канади у розумні строки?

1.4.2. Вимоги до виконання та оформлення студентами самостійної роботи

Завдання виконуються усіма студентами під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Це основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Роботи виконуються комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А4 (210 мм х 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів : лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

Обсяг роботи має забезпечувати належне висвітлення теми і не повинен перевищувати 14-16 сторінок друкованого тексту шрифтом Times New Roman кеглем 14 з міжрядковим інтервалом 1.5.

Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється.

Титульний аркуш науково-дослідної роботи оформлюється за зразком 1.

Обов'язково в кінці контрольної роботи повинен зазначатися список використаних джерел, які використовував автор при виконанні контрольної роботи. Завдання 1, 2, які передбачають розкриття теоретичних питань повинні містити посилання на джерела, які використовувалися під час виконання контрольної роботи. Завдання 3 контрольної роботи передбачає вирішення ситуативного завдання.

Зразок 1

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра цивільного права та процесу**

**Навчальна дисципліна:
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

**Контрольна робота
на тему:
„ ... назва теми ... „**

Виконала:
Піддубний Степан Григорович

студентк 4 курсу
юридичного факультету

Перевірила:
Анікіна Галина Володимирівна

кандидатка юридичних наук,
доцентка

**Хмельницький
2024**

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Передумови зародження, формування та становлення міжнародного приватного права (МПрП).
2. Поняття «міжнародне приватне право».
3. Поняття «правовідносин з іноземним елементом».
4. Правова природа методів правового регулювання в МПрП.
5. Поняття і сутність колізійного методу правового регулювання.
6. Зміст матеріального методу правового регулювання в МПрП.
7. Проблема визначення місця МПрП в правовій системі.
8. Формування і розвиток міжнародного приватного права в Україні.
9. Поняття, види та особливості джерел МПрП.
10. Міжнародний договір: поняття, види та особливості.
11. Універсальні та регіональні договори як джерела МПрП в Україні.
12. Участь міжнародних організацій в формуванні МПрП.
13. Національне законодавство як джерело МПрП в Україні.
14. Джерела МПрП в зарубіжних країнах.
15. Колізії законів і їх види (просторові, інтерперсональні і інтертемпоральні).
16. Поняття і значення колізійних норм.
17. Структура колізійної норми.
18. Види колізійних норм.
19. Принцип «найбільш тісного зв'язку», його значення в сучасному колізійному праві і форми прояву.
20. Принцип автономії волі сторін: сутність, відмінність від колізійної прив'язки, сфера застосування, межі і обмеження у застосуванні.
21. Проблеми правової кваліфікації в МПрП.
22. Первинна і вторинна кваліфікація в МПрП.
23. Способи подолання «конфлікту кваліфікацій».
24. Обмеження застосування іноземного права, застереження про публічний порядок.
25. Обхід закону в МПрП.
26. Зворотня відсилка: поняття, основні підходи щодо розуміння сутності.
27. Поняття, причини, зміст і мета уніфікації в МПрП.
28. Уніфікація в широкому та вузькому значенні. Форми уніфікації.
29. Міжнародні організації, які займаються практичними і науковими питаннями уніфікації МПрП, їх роль і спеціалізація.
30. Сфера дії особистого статуту.
31. Національний та інші режими в МПрП.
32. «Національність» юридичної особи: поняття, доктрини.
33. Імунітет іноземної держави та його види.
34. Колізійне регулювання права власності та інших речових прав в МПрП.
35. Кваліфікація понять «рухоме» та «нерухоме» майно в різних країнах.
36. Поняття, види і особливості зовнішньоекономічних контрактів.
37. Колізійні питання зобов'язального права в МПрП.
38. Сфера дії зобов'язального статуту.
39. Сфера дії деліктного статуту.
40. Специфіка регулювання деліктних зобов'язань в англо-американській системі права.
41. Передумови виникнення міжнародного спадкування.
42. Міжнародно-правове та національне регулювання спадкових правовідносин.
43. Колізійне регулювання міжнародного спадкування.
44. Колізійні прив'язки спадкування. Сфера дії спадкового статуту.

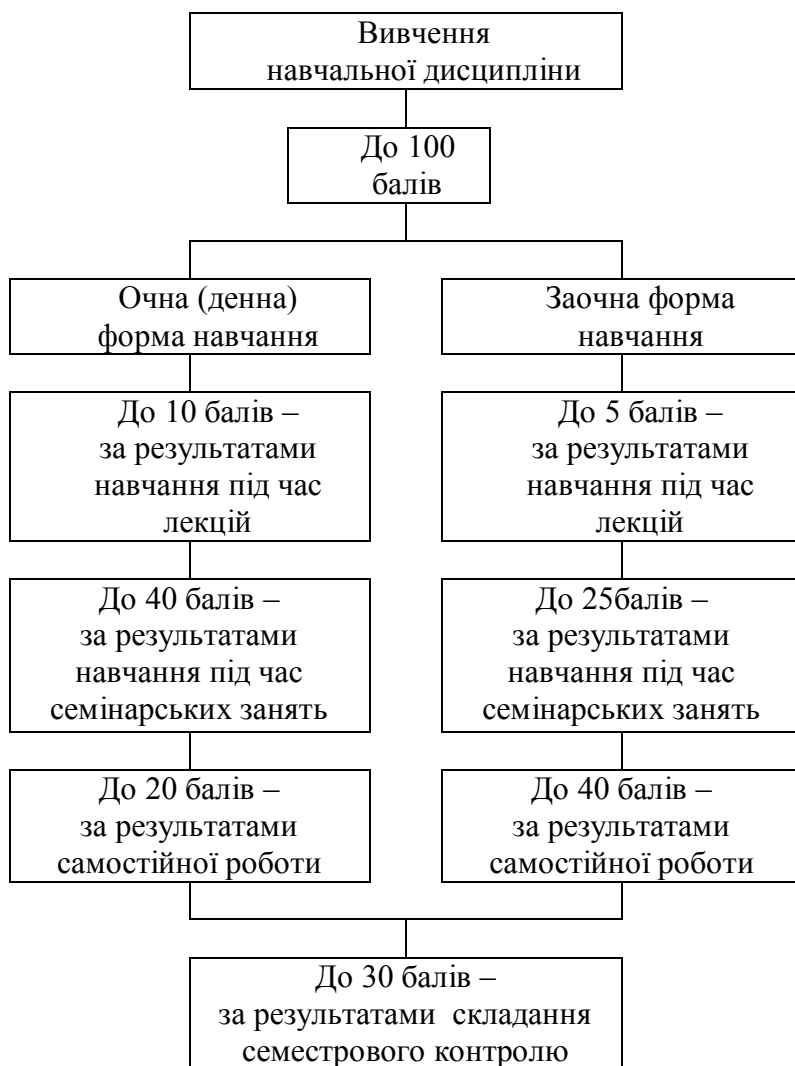
45. Колізійно-правове регулювання сімейних відносин в праві України та іноземних держав.
46. Шлюб в міжнародних відносинах.
47. Розірвання шлюбу.
48. Визнання в Україні шлюбів укладених за кордоном.
49. Недійсність шлюбу.
50. Передумови виникнення міжнародних трудових відносин.

1.5.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Поняття правовідносин з іноземним елементом.
2. Колізійне регулювання форми зовнішньоекономічних договорів (контрактів).
3. Передумови виникнення міжнародного спадкування.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нархування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 5 лекційних занять за заочною формою навчання. Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	1.	2.	3.	4.	5.
1.	Заочна	5	1,0	2,0	3,0	4,0	5,0

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни за заочною формою навчання перед кожним із видів семестрового контролю передбачено проведення 2 семінарських занять. За результатами кожного семінарського заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 8,5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Обсяг балів, здобутих студентом з самостійної роботи у формі контрольної роботи визначається згідно з додатком 4.3. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

3.Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року №2709. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
3. Васильченко В.В. Науково-практичний коментар Закону України «Про міжнародне приватне право» К. : Істина, 2007. 200 с.
4. Визнання та виконання рішень іноземних судів та міжнародних комерційних арбітражів: компендіум; за заг. ред. В.В. Комарова. Харків: Право, 2020. 668 с.
5. Вишновецька С. В., Корнєєв Ю. В. Міжнародне приватне право: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2019. 164 с.
6. Довгерт А. Міжнародне приватне право: зміна концепції. Київ : Алерта, 2024. 256 с.
7. Мирошніченко В. О. Міжнародне приватне право в схемах і визначеннях. навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 152 с.
8. Міжнародне приватне право : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / В. А. Бігун, Є. М. Білоусов, І. М. Жуков ; за ред. проф. В. П. Жушмана та доц. І. А. Шуміло. Х. : Право, 2015. 320 с.
9. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с. URL : https://pidru4niki.com/1999040547987/pravo/mizhнародne_privatne_pravo
10. Міжнародне приватне право. науково-практичний коментар Закону / За ред. доктора юридичних наук, проф. А. Довгерта. Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. 352 с.
11. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. К.: Алерта, 2013. 582 с.
12. Міжнародне приватне право: навч. посібник / За ред. В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана. К., Юрінком Інтер, 2005. 368 с.
13. Міжнародне приватне право: навчальний посібник / за ред. Ю.Ф. Іванова. Київ: Алерта, 2018. 390 с.

14. Міжнародне приватне право: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. проф. В.П. Жушмана та доц. І.А. Шуміло. Х. : Право, 2012. URL : http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/213/1/I_Priv_Pravo.pdf
15. Міжнародне приватне право: підручник / Є.М. Білоусов, І.М. Жуков, В.В. Комаров, І.В. Яковюк та ін. ; за ред. Є.М. Білоусова, І.В. Яковюка. Харків: Право, 2020. 408 с.
16. Міжнародний пакт про економічні соціальні і культурні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
17. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. 2-е вид., змін. та допов. К. : КНТ, 2010. 344 с.
18. Том 13 Великої української юридичної енциклопедії: Міжнародне приватне право; за ред. проф. А. С. Довгєрта. Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2021. 864 с.
19. Фединак Г. С., Фединак Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. Вид. 8- ме, переробл. і допов. К.: Алерта, 2021. 524 с.
20. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Рекoдифікації цивільного законодавства в контексті інтеграції України у правовий простір ЄС. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 34. С. 6–10.
21. Чубарєв В. Л. Міжнародне приватне право: підручник. К. : Атіка, 2006. 608 с.

3.2. Допоміжні джерела:

Тема 1,2. . Історія становлення міжнародного приватного права. Поняття, предмет міжнародного приватного права. Джерела міжнародного приватного права.

1. Анакіна Т. М. Судовий прецедент у праві Європейського Союзу: дис. ... канд. юрид. наук : 12. 00. 11. Харків, 2009. 231 с.
2. Андрусів Л. Теоретико-правові засади системи нормативно-правових актів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 128–131.
3. Аракелян М. Р., Василенко М. Д. Право Європейського Союзу : підручник. О. : Фенікс, 2012. 390 с.
4. Баймуратов М. О., Чернолуцький Р. В. Міжнародне приватне (колізійне) право України: правосуб'єктність осіб (теоретико-методологічні аспекти): моногр, Суми: Унів. кн., 2009. 252 с.
5. Бірюкова А. Г. Правова природа звичаю ділового обороту як джерела цивільного права. *Порівняльно-аналітичне право: електрон, наук, фахове вид.* 2018. № 3. С. 102–104.
6. Блажівська Н.Є Теоретико-методологічні та прикладні засади застосування практики ЄСПЛ при захисті майнових прав : автореф. дис ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Тернопіль, 2020. 36 с.
7. Блашук Т. В. Джерела правового регулювання договірних відносин: теоретико-правовий аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2013. №1 (7). URL : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13btvtpa.pdf>.
8. Борщевський І. В. Правовий звичай як джерело сучасного права в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 5. С. 3–6.
9. Борщевський І. В. Судова практика як джерело права в Україні. *Наука і правоохорона*. 2014. № 2. С. 71–77.
10. Боярська З. І. Міжнародне комерційне право : навч. посібн. К. : КНЕУ, 2001. 143 с.
11. Васильєв С. В. Поняття та складові системи джерел цивільного процесуального права України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2013. Випуск 14. С. 192–196.
12. Ватрас В. А. Джерела сімейного права: проблеми теорії та практики : монографія. Хмельницький: видавництво ТОВ «Поліграфіст-3», 2020. 824 с.
13. Вишновецька С. В., Корнєєв Ю. В. Міжнародне приватне право: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2019. 164 с.

14. Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21.03.1986 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04.
15. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. *Міжнародне співробітництво України у правовій сфері*: Зб. Міжнародних документів / упоряд. В. Дріжчаний, О. Павличко, О. Ушанський. Харків : Фоліо, 1998. 455 с.
16. Галущенко Г. В. Особливості колізійних норм міжнародних договорів України про правову допомогу. Держава і право: *Збірник наукових праць; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. 2000. № 5. С. 362–365.
17. Грамацький Е. М. Євроінтеграційні процеси та міжнародне приватне право: окремі аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2020. №3. С.357-361.
18. Грамацький Е. М. Рекодифікація цивільного законодавства України та міжнародне приватне право: до питань перспектив. *Часопис Київського університету права*. 2021. №1. С.177-181.
19. Гринько С.Д. Вплив звичаїв на регулювання сімейно-правових відносин. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 6. С. 42-44. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2021/12.pdf DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-6/10>
20. Гриняк А. Б., Проценко В. В. Звичай як джерело правового регулювання договірних відносин. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 98–102.
21. Гриняк А. Типові та примірні договори як джерела правового регулювання підрядних договірних відносин. *Юридична Україна*. № 7. 2012. С. 43–46.
22. Гріненко О. О. ЄС як особливий суб'єкт міжнародного права. *Європейське право та порівняльне правознавство*: зб. статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Гриценка, О. В. Кресіна; упор. О. В. Кресін, О. Д. Рожко. Київ Шамборі : Логос, 2010. 588 с.
23. Дашковська О. Р. Судовий прецедент і судова практика як джерела права. *Вісник Акад. прав. наук України*. 2011. № 1. С. 34–41.
24. Довгерт А. С. Доктрина міжнародного приватного права в Україні на зламі століть. *Право України*. 2020. № 6. С. 13-40.
25. Довгерт А. С. Наука міжнародного приватного права в незалежній Україні (1991-2012pp). *Право України*. 2013. № 7. С. 12-25.
26. Дрішлюк А. І. Норми моралі в системі джерел цивільного права України. *Приватне право та підприємництво*. Вип. 13. 2014. С. 35–38.
27. Дрішлюк А. І. Про визначення місця судового прецеденту в системі джерел цивільного права України. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького ун-ту управління та права*. 2005. № 3. С. 72–75.
28. Задорожна С. Поняття, генетична основа та система принципів міжнародного приватного права. *Право України*. 2013. № 7. С. 34-47.
29. Качур В. О. До розуміння та визначення поняття «джерела права». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6–1. Т. 1. С. 36–39.
30. Ковальова Ю. В. Джерела права: багатоманітність наукового розуміння та єдність сутності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Серія ПРАВО. Випуск 31. Том 1. С. 10–13.
31. Кодекс торговельного мореплавства України. *Відомості Верховної ради України*. 1995. № 47. Ст. 349.
32. Корнева П. М. Правові та соціальні гарантії громадян України в аспекті міжнародного приватного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №7. С 129-131. URL: http://lsej.org.ua/7_2022/27.pdf
33. Луць Л. Конституційно-правовий механізм взаємодії норм міжнародного та національного права: деякі теоретичні аспекти. URL: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=&d=298>.
34. Луць Л. Перспективи становлення судового прецеденту як джерела права України. *Вісник Центру суддівських студій*. 2006. № 6. С. 9–15.
35. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права. *Часопис Київського університету права*. № 2. 2012. С. 18–21.

36. Мазур М. В. Судова практика як джерело права: проблема визначення поняття. *Форум права*. 2011. № 3. С. 493–497.
37. Майданик Р. А. Джерела цивільного права України: поняття, система, види. *Право України*. 2013. № 5. С. 294–309.
38. Майданик Р. А. Правовий звичай як джерело цивільного права. URL: <http://www.actio.com.ua/ru/publ-katc/pravovii-zvichai-iak-dzherelo-tciv-lnogoprava>.
39. Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права. Київ: Юстініан, 2010. 320 с.
40. Міжнародне приватне право: теоретичні аспекти правового регулювання / А. А. Степанюк; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х. : Майдан, 2005. 200 с.
41. Нариси з міжнародного приватного права; за ред. А.С. Довгєрта, О.М. Бірюкова. Київ: Алерта. 2014. 324 с.
42. Панченко С. В. Звичай як джерело цивільного договірної права. *Наукові записки*. Серія : Право. Випуск 7. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2019. С. 29–35.
43. Панченко С. В. Значення норм моралі як джерела цивільного договірної права. *Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної наукової конференції «Вісімнадцяті осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 25 жовтня 2019 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. С. 281–284.
44. Панченко С. В. Поняття міжнародного договору як джерела цивільного права. *Римське право у світлі сучасної методології гуманітарного знання: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Хмельницький, 29 травня 2020 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 83–87.
45. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року №2709. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
46. Семенов І. В. Застосування матеріального права декількох країн і концепція *deresage*. *Право України*. 2016. № 5. С. 78-81.
47. Яковюк І. Система джерел права європейського союзу: загальна характеристика. *Філософія права і загальна теорія права*. № 1. 2013. С. 209–220.

Тема 3,4 Загальна характеристика механізмів правового регулювання в міжнародному приватному праві. Особливості застосування механізмів правового регулювання в міжнародному приватному праві.

1. Landolt P. Arbitrators' Initiatives to Obtain Factual and Legal Evidence. *Arbitration International*. 2012. № 28. P. 178-199.
2. Latynskiy M. The mechanism of application of the reservation on public order as the bases of refusal in recognition and execution of foreign judicial and arbitration decisions: introduction to problems. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 4. С. 207–212.
3. Matvieieva A., Sushch O. Modern problems of international private law. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 132-134. URL: http://lsej.org.ua/7_2022/28.pdf.
4. Балдинюк В. В. Сучасні підходи до вирішення колізій (віднайдення найбільш тісного зв'язку) з огляду на проблему зворотнього відсилання в міжнародному приватному праві. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pravo/article/view/4092/3731>.
5. Гринько С.Д., Костяшкін І.О. Публічний порядок та його роль у сучасному цивільному праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2021 № 51. С. 76-80. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc51/17.pdf> DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.51.15>
6. Зверев Є. О. Тлумачення міжнародних договорів національними судами: європейський досвід та українська практика : дисертація канд. юрид. наук: 12.00.01. К. 2015. 227 с.
7. Кисіль, В. І. Засоби вирішення специфічних колізій у міжнародному приватному праві. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/438/403>.

8. Латинський М. Е. Виникнення і розвиток вчення про публічний порядок у англо-американській та континентальній правовій традиціях. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 51. Том 1. С. 100–104.
9. Латинський М. Е. Механізм застосування застереження про публічний порядок як підстави обмеження застосування іноземного права в міжнародному приватному праві. *Університетські наукові записки*. 2020. №5 (77). С. 74–88.
10. Латинський М. Е. Поняття «основи правопорядку» в сучасному міжнародному приватному праві. Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19-20 жовтня 2018 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2018. С. 238-241. 262 с.
11. Латинський М. Е. Публічний порядок як комплексна категорія і сучасному міжнародному приватному праві. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2018. № 4. С. 24–29.
12. Латинський М. Е. Публічний порядок як підстава відмови у виконанні рішень іноземних судів. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів : зб. наук. пр. / за ред. Ю.В.Білоусова. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2019. С. 38-46. 300 с.
13. Перестюк Н. Правова кваліфікація у міжнародному приватному праві: удосконалення теоретичних і практичних підходів в Україні. *Право України*. 2020. № 6. С. 54-81.
14. Чевичалова Ж., Ковтун В. Гармонізація законодавства України та законодавства Європейського Союзу у сфері протидії легалізації доходів, отриманих внаслідок незаконної діяльності. *Law. State. Technology*. Випуск 1 за 2022 рік. С. 136-143.
15. Шуміло І. (2024). актуальні виклики сучасності у міжнародному приватному праві. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 32(2), 564–571. URL: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.41>
16. Шульга А. М. Обхід закону як вид зловживання правом. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 3. С. 11–20.
17. Балдинюк В.В. Питання обходу закону в кодифікаційних актах з міжнародного приватного права. Підприємництво, господарство і право. 2007. № 5. С. 28–30.
18. Щодо питання обходу закону в міжнародному приватному праві. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2020. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/17.pdf.

Тема 5,6 Суб'єкти міжнародного приватного права. Право власності та інші речові права в міжнародному приватному праві. Інвестиції.

1. Lukianov D.V., Shumilo I.A., & Lukan M.O. (2020). Conflict of law regulation in cross-border copyright inheritance. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 27(2), 49-66.
2. Matvieieva A. V., Yerofyeyenko L. V. The role and importance of the functions of economic procedural law. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць*, Випуск 93. 2022, С. 30-37 : URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27334>.
3. Nischymna S., Shkliar S., Nesterovych V., Shumilo I. Deofshorization as an Instrument of Financial Security of the State: *Legal Aspect. Journal of Security and 38 Sustainability Issues*. Volume 10. Number 2 (December, (online) 2020) URL: [http://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.2\(11\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.2(11))
4. Panchenko V. International aspects of the legal adjusting of sphere of transfrontal bankruptcies. *Modern aspects of science: 22- th volume of the international collective monograph*. Gzech Republic, 2022. - P. 369 - 380.
5. Panchenko V. Questions of legal definiteness of category is a «center of basic interests» in matters about transfrontal bankruptcies. *Polish journal of science*. № 53 (2022). P. 58 - 61.
6. Анікіна Г. В. Позасудовий захист корпоративних прав міноритарних акціонерів за правом України та Європейського союзу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. №3. С. 44-50. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2021/11/PAP-3_2020-Ost.pdf
7. Анікіна Г. В. Захист права на честь та гідність фізичної особи, порушених у мережі «інтернет». *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 1 (7). С. 54-63. URL:

https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2888/1/%D0%A1%D0%9F%D0%A1_1%287%29_2020_online.pdf

8. Виговський О. І. Концептуальні засади вирішення колізій у сфері міжнародного речового права. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 5. С. 66–71.
9. Гринько С. Д., Сердечна І. Л. Безперервність володіння чужим майном як умова набуття права власності за набувальною давністю. *Порівняльно-аналітичне правознавство*. 2023. № 1. С. 115-120. URL: <http://app-journal.in.ua/2023-1-3> DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.19>
10. Даниленко Д. В. Уніфікація колізійних норм про перевезення морем пасажирів та їх багажу в міжнародному приватному праві. Харків, Фенікс. 2020. 216 с.
11. Європейська конвенція про імунітет держав (ETS N 74) (Базель, 16 травня 1972 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_060#Text
12. Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власність від 02 грудня 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e50#Text
13. Конвенція про права дитини: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20 лист. 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
14. Конвенція про правовий статус біженців від 28 липня 1951 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011
15. Конвенція про правовий статус осіб без громадянства від 28 вересня 1954 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232
16. Корнева П. М. Право громадян України на медичну допомогу за кордоном в розрізі міжнародного приватного права: сучасний стан. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №6. С 115-117. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/27.pdf
17. Корнева П. М. Тимчасове обмеження патентних прав в контексті примусового ліцензування лікарських засобів: національний та зарубіжний досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2022. №1 (311). С. 112-120. URL: <http://pgpjournal.kiev.Ua/archive/2022/1/17.pdf>
18. Корнева П.М. Колізійне регулювання відносин у сфері медичного туризму: досвід країн Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія: Право. 2021. №65. С. 364-369.
19. Корнева П.М. Медичний туризм в Україні в аспекті міжнародного приватного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №7 URL: http://www.lsej.org.ua/7_2021/21.pdf
20. Міжнародний пакт про економічні соціальні і культурні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
21. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 16. Ст. 146.
22. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 травня 1991 року №959. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
23. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року №1560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
24. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.
25. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. ст. 540.
26. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 179.
27. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 року №93 URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
28. Ромась М.І. Види договірних зобов'язань за участю держави Україна. Університетські наукові записки. 2020. № 3-4 (75-76). С. 138-150. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/75-76_138-150/pdf
29. Ромась М.І. Держава як учасник цивільних правовідносин крізь призму римського права. Збірник тез міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Римське право в світлі

- сучасної методології гуманітарного значення» (м. Хмельницький, 29 травня 2020 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова , 2020. С. 102-104. URL: http://old.univer.km.ua/doc/lib/Rimske_pravo_u_svitli_suchasnoyi_metodologiyi_gumanitarnogo_znannya_zb_tez_Mizhnar_nauk_prakt_internet_konf_m_Hmel_nitskiy_29_travnnya_2020r_.pdf
30. Ромась М.І. Ознаки держави Україна як учасника цивільних правовідносин. Збірник тез міжнародної наукової конференції «Дев'ятнадцяті осінні юридичні читання». 23 жовтня 2020 року. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 166-168. URL: [https://univer.km.ua/sites/default/files/Наукова%20діяльність/Збірник%20тез%20Міжнародної%20науково-практичної%20конференції%20«XIX%20осінні%20юридичні%20читання»%20\(м.%20Хмельницький,%2023%20жовтня%202020%20року\).pdf](https://univer.km.ua/sites/default/files/Наукова%20діяльність/Збірник%20тез%20Міжнародної%20науково-практичної%20конференції%20«XIX%20осінні%20юридичні%20читання»%20(м.%20Хмельницький,%2023%20жовтня%202020%20року).pdf)
31. Ромась М.І. Публічно-правові утворення як суб'єкти зобов'язальних відносин у римському приватному праві. Збірник тез міжнародної наукової конференції «Вісімнадцяті осінні юридичні читання». 25 жовтня 2019 року. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. С. 294-296. URL: <https://univer.km.ua/sites/default/files/%d0%9d%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%be>
32. Ромась М.І. Становлення правового вчення про державу Україна як учасника цивільних правовідносин. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2020. № 4. С. 79-85. URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-4-2020/part%201/10.pdf>
33. Ромась М.І. Цивільна правосуб'єктність держави Україна як учасника договірних цивільних правовідносин. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. №. 6 (7). С. 277-282. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2020/2020-7-6/36.pdf> DOI: 10.46340/eppd.2020.7.6.34
34. Хєда С. М. Переведення доміцилію юридичної особи в кризових ситуаціях. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2001. № 10. С. 32–36.
35. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16. 01. 2003 р. *Відомості Верховної Ради*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
36. Чорна Ж.Л. Відповідальність за шкоду, завдану неповнолітніми у цивільному праві України. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2015. №2. С. 51-59. URL: <https://univer.km.ua/index.php/profile/chorna-zhanna-leontiyivna>
37. Чорна Ж.Л. Окремі питання участі малолітніх і неповнолітніх осіб у майнових відносинах за цивільним законодавством України. *Університетські наукові записки*. 2017. №62. С.35-43. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/1712.pdf>
38. Чорна Ж.Л. Трудовий договір як підстава надання повної цивільної дієздатності». *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2014. №2. С.145-149. URL: <https://univer.km.ua/index.php/profile/chorna-zhanna-leontiyivna>
39. Шуміло І., Овчаренко В., Філіпченко К. Правова природа смартконтрактів та проблемні питання вибору права. *Expert: Paradigm of Law and Public Administration*. 2021. Т. 18, вып. 6. С. 188-196.
40. Шуміло І.А. Право на вищу освіту як основоположне право людини. *Revista Națională de Drept. Universitatea de Stat din Moldova*. № 3-10. 2019 С. 70-73.
41. Шуміло І.А., Бабійчук В.С. (2020). Інтернет речей: напрями модернізації законодавства. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 6 (12). 159-166. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-6\(12\)](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-6(12)).

Тема 7,8 Договірні правовідносини та розрахунки в міжнародному приватному праві. Позадоговірні зобов'язання в міжнародному приватному праві.

- Best, Arthur, and David W. Barnes. Basic Tort Law: Cases, Statutes, and Problems. New York : Aspen. 2003. С. 90–108.

2. Buletsa S., Hrinko S., Hrinko R., Anikina H. Wrongful omission as a condition for tort liabilities. *Journal of legal studies*. 2020. № 25 (39). P. 128-143. URL: <file:///C:/Users/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/Wrongful Omission as a Condition for Tort Liabilit.pdf>
3. Анікіна Г. В. Автономія волі (lex voluntatis) як основний колізійний принцип правового регулювання договірних відносин, ускладнених іноземним елементом. *Економіка, фінанси, право*. 2023. № 8. С.79-85. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/355>
4. Анікіна Г. В. Зобов'язальні правовідносини з договорів про виконання робіт та надання послуг: співвідношення понять. *Право.ua*. 2023. №2. С. 137-141. URL: http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2023-2/Pravo_ua_2023_2_137.pdf
5. Анікіна Г. В., Якимчук С. О. Умови виникнення деліктного зобов'язання у праві зарубіжних країн та України. *Економіка, фінанси, право*. 2023. № 5. С.79-85. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jsui/bitstream/123456789/25177/1/%2Befp_05_2023_p79-85.pdf
6. Бернська конвенція про міжнародні залізничні перевезення КОТІФ, 9 травня 1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_291
7. Борисова Ю Є. Підстави та умови деліктної відповідальності у цивільному праві України та США (порівняльно-правовий аналіз). дис... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса 2021. 200 с.
8. Варшавська конвенція для уніфікації деяких правил стосовно міжнародних повітряних перевезень, 1929 рік. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_594
9. Виноградова Г. В. Інвестиційний позиковий кредитний договір у правовому регулюванні зовнішньоекономічних відносин. *Суспільство. Держава. Право*. 2003. № 3. С. 6–10.
10. Волкова А. В. Генеза міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом. Вісник Запорізького національного університету. *Юридичні науки*. 2013. №3. С. 90-96.
11. Гринько С. Д. Причинно-наслідковий зв'язок як об'єктивна умова виникнення деліктних зобов'язань в Україні. *Університетські наукові записки*. 2012. № 2. С. 66-68.
12. Гринько С. Д. Юридичні особи як суб'єкти деліктних зобов'язань за цивільним законодавством України та Європейських країн: порівняльно-правовий. *Право та суспільство*. 2017. № 6. С. 68–77.
13. Гринько С. Д., Гринько Р.В. Безпілотний автомобіль як джерело завдання шкоди: цивільно-правовий аспект. *Університетські наукові записки*. 2019. Том 18. № 3. С. 91-100. URL: <file:///C:/Users/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/57-Article%20Text-96-1-10-20200602.pdf>
14. Європейська угода про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) від 18 вересня 1975 р. Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_217
15. Женевська конвенція про договір міжнародного перевезення вантажів (КДПВ), 19 травня 1956 р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_234
16. Конвенція ООН (Віденська) про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003
17. Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів, 24 травня 1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_189
18. Конвенція про міжнародні автомобільні перевезення пасажирів та їх багажу, 9 жовтня 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_034
19. Матвєєва А. В. Транспортний коридор: правова природа, зміст, види та учасники (комплексне дослідження): монографія. Харків: Видавництво «ФІНН». 2011. 208 с.
20. Михайлів М. О. Особливості колізійного регулювання права власності та інших речових прав у міжнародному приватному праві. *Право України*. 2013. № 7. С. 71–81.
21. Міжнародна конвенція ООН про морське перевезення вантажів, 31 березня 1978 р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_391
22. Плахіна І. В. Зобов'язання із заподіяння шкоди в праві ФРН, Франції, Англії та США. Часопис Академії адвокатури України. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_4_17

23. Про зовнішньоекономічну діяльність від 16. 04. 1991 р. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 29. Ст. 377.
24. Про інвестиційну діяльність: Закон України від від 18. 09. 1991 р. *Відомості Верховної Ради*. 1991. №47. Ст. 646.
25. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.
26. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. ст. 540.
27. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19. 03.1996 р. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 19. Ст. 80.
28. Цірат Г. В. Уніфікація норм міжнародного приватного повітряного права: монографія. Харків: Право. 2018. 472 с.
29. Цірат Г. Юрисдикція спорів між пасажиром та авіаперевізником і застосовне право. *Юридична газета*. 2018. № 27/28 (3 липня). С. 34-35.
30. Шуміло І.А. Генеральна угода з торгівлі послугами та її вплив на системи вищої освіти країн – членів СОТ. *Порівняльно-аналітичне право* № 5. 2019. С. 163-167.
31. Шупінська О. Колізійне регулювання відносин власності в міжнародному приватному праві деяких країн Європейського Союзу. *Право України*. 2007. № 12. С. 130–134..
32. Щокіна О. О. Правові звичаї міжнародної торгівлі як джерело міжнародного приватного права: автореф. дис. канд. юрид. Наук. Харків, 2005. 23с.
33. Юренко А. В. Відшкодування моральної шкоди у зарубіжних країнах. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/20098/3-18.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
34. Руденко О.В. Вайцеховська О.Р. Особливості регулювання окремих видів позадоговірних зобов'язань в міжнародному приватному праві. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право. 2024. №82. С.305-310. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/304037/296043>

Тема 9, 10. Спадкові правовідносини в міжнародному приватному праві. Сімейні правовідносини в міжнародному приватному праві

1. Hrynko, S., Cherniak, O., & Zaitseva-Kalaur, I. (2021). Comparative legal study of the peculiarities of testamentary inheritance in the countries of continental europe (*Порівняльно - правове дослідження особливостей спадкування за заповітом у країнах континентальної Європи*). *Art and Science*. 2021. Vol. 3. P. 5-17. Retrieved from URL: <https://artandscience.info/index.php/journal/article/view/38>
2. Анікіна Г. В. Особливості спадкування відумерлого майна в міжнародному приватному праві. *Економіка, фінанси, право*. 2021. № 9/1. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-article/748>
3. Анікіна Г. В., Гаврік Р. О. Досягнення шлюбного віку як умова вступу в шлюб в законодавстві зарубіжних країн. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 92. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2021/8_2021.pdf
4. Гаврік Р. О., Анікіна Г. В. Правові наслідки припинення шлюбу у сімейному праві: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №8. С. 66-69. URL: http://lsej.org.ua/8_2021/16.pdf
5. Діковська І. А. Міжнародне спадкування у ЄС та Україні : напрями адаптації права України до права ЄС : монографія. Київ : Алерта, 2020. 304 с.
6. Довгерт А. С. Доктрина міжнародного приватного права в Україні на зламі століть. *Право України*. 2020. № 6. С. 13-40.
7. Дякович М. М. Сімейне право : навч. посіб.; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. К. : Правова єдність, 2009. 512 с.
8. Дякович М. М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків: ЕКУС. 2022. 416 с.
9. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20.05.1980. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_327

10. Калакура В.Я. Міжнародне сімейне право: принципи та особливості колізійного і уніфікаційного регулювання: монографія. Київ. Алерта, 2017. 433 с.
11. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 року (дата набуття чинності для України – 27.09.1991 року). Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990 р. № 1. Ст. 205.
12. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 02.10.1973. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/973_001
13. Конвенція про контакт з дітьми від 15.05.2003. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_659
14. Лепех С. М. Сімейне право України : навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 316 с.
15. Лук'янов Д. В., Шуміло І. А., Лукань М. О. Колізійне регулювання транскордонного спадкування авторських прав. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2020. Т. 27, № 2. С. 49-63.
16. Лук'янов Д.В., Шуміло І.А. Спадкування авторських прав: колізійний аспект. Спадкове право: крізь призму судової практики: монографія /за заг. ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків, 2022. С. 424-439.
17. Майданик Р. А. Речове право: підручник. Київ: Алерта, 2019. 1102 с.
18. Михайлів М. О. Правове регулювання відносин спадкування в міжнародному приватному праві: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. 2022. 520 с.
19. Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.08.2008 року № 479. *Офіційний вісник України*. 2008. № 82. Ст. 2784.
20. Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ: Наказ Міністерства соціальної політики від 17.11.2011 № 445. *Офіційний вісник України*. 2011 № 97. Ст. 183. 26
21. Сімейне право : підручник / Л. М. Баранова та ін. ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2012. 320 с.
22. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
23. Спадкове право крізь призму судової практики: монографія; за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2021. 536 с.
24. Цивільне процесуальне право України: підручник. / В. М. Коссака, Р. Я. Лемика, Ю. В. Навроцька, С. В. Сеніка; за заг. ред. В. М. Коссака. Харків: Право, 2020. 752 с.
25. Чевичалова Ж. В. Сурогатне материнство у міжнародному приватноправовому і публічно-правовому аспектах. *Теорія і практика правознавства*. Том 2. (№ 20) 2021. С. 98-119.
26. Шуміло І. А., Ковпик О. Ф. Правові та етичні проблеми транскордонного сурогатного материнства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 182-186.
27. Шуміло І. А., Литвиненко Д. О. Договірне спадкування в міжнародному приватному праві. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. № 11. URL: <https://doi.org/10.29313/2520-2308-2020-11-6437>
28. Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К. «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 168 с.
29. Яновицька А.В. Договір міжнародного перевезення вантажів автомобільним транспортом: монографія. Львів: Растр-7. 2019. 180 с.

**Тема 11,12 Правове регулювання міжнародних трудових відносин.
Основні положення міжнародного цивільного процесу.**

1. Panchenko V, Kornieva P, Cherevatenko I 'Procedural Law Role in the International Commercial Arbitration: Some Remarks. 2022 (16) Access to Justice in Eastern Europe 187-200. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.4-n000437>

2. Довжук О. В. Правове регулювання міжнародних приватних трудових відносин на сучасному етапі (матеріально-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.03. К., 2006. 183 с.
3. Матвєєва А. В. Актуальні трансформаційні процеси у міжнародному приватному праві. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, 2022. №43. С. 64-72.
4. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 року №4002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>
5. Черняк Ю.В. Інститут підсудності в міжнародному приватному праві країн Європейського Союзу та України: монографія. К.: Прецедент, 2008. 187 с.
6. Черняк Ю.В. Уніфікація норм міжнародного цивільного процесу з розгляду сімейних спорів: монографія. К.: Алерта, 2018. 388 с.
7. Штефан О. О. Міжнародні угоди у цивільному судочинстві України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 11. С. 68–69.
8. Гаазька конвенція з питань цивільного процесу 1954 року. *Офіційний вісник України*. 2005. № 4 (11.02.2005). Ст. 264.
9. Конвенція про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах 1970 року. *Офіційний вісник України*. 2005. № 44 (16.11.2005). Ст. 2821.
10. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів 1961 року. *Офіційний вісник України*. 2003. № 46 (28.11.2003). Ст. 2419; *Офіційний вісник України*. 2004. № 3.
11. Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах, 1965 рік. *Офіційний вісник України*. 2004. № 31 (20.08.2004). Ст. 2124.
12. Міжнародний цивільний процес України: навч. посіб. / за ред. С. Я. Фурси. Київ: Вид. Фурса С.Я., 2010. 328 с.
13. Черняк Ю. В. Інститут підсудності в міжнародному приватному праві країн Європейського Союзу та України: монографія. Київ: Прецедент, 2008.
14. Ізарова І. О. Правова допомога в транскордонному цивільному процесі в Європейському Союзі. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. № 1 (32). С. 53–60.
15. Ізарова І. О. Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу : монографія. Київ: Дакор, 2015. 335 с.
16. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2016. С. 823–847.
17. Бобрик В. І. Міжнародна уніфікація і гармонізація процесуального права як напрям оптимізації цивільного і господарського судочинства в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 133–139.
18. Буяновська О. Б. Практика визнання та виконання рішень МКАС при ТПП України в іноземних державах відповідно до Нью-Йоркської конвенції 1958 р. *Право України*. 2014. № 12. С. 83–93.
19. Галущенко Г. В. Встановлення змісту іноземного права в 32 суді // Нариси з міжнародного приватного права / за ред.: А. С. Довгєрта, О. М. Бірюкова. Київ: Правова єдність, 2014. Вип. 3. С. 90–97.
20. Притика Ю. Д. Поняття та правова природа визнання та виконання рішень іноземних судів. *Нариси з міжнародного приватного права* / за ред.: А. С. Довгєрта, О. М. Бірюкова. Київ: Правова єдність, 2014. Вип. 3. С. 311–323.
21. Рибак О. С. Телекомунікаційні технології та інститут судового доручення у міжнародному цивільному процесі. *Європейські стандарти захисту прав у цивільному судочинстві: випробування часом*: Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю прийняття ЦПК України, 26 верес. 2014 р., Київ: ВД Дакор, 2014. С. 288–291.
22. Ханік-Посполітак Р. Європейські принципи створення та діяльності інститутів альтернативних способів вирішення спорів. *Юридичний журнал*. 2015. № 7/8. С. 73–76.
23. Цірат Г. А. Правові засади та сучасні тенденції міжнародно-правової уніфікації міжнародного цивільного процесу : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ:, 2015. 39 с.

24. Черняк Ю., Білоус О. Принципи міжнародного цивільного процесу (із коментарем). *Юридичний журнал*. 2015. № 7/8. С. 12–32.
25. Чучкова Н. О. Міжнародні договори, що регулюють цивільні процесуальні правовідносини за участю іноземних осіб. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 3. С. 109–115.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://mon.gov.ua> — Веб-сайт Міністерства освіти і науки України
2. <http://npu.in.ua/> — Нотаріальна палата України
3. <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> — Конституційний Суд України.
4. <http://www.freefullpdf.com/> — База даних наукових публікацій
5. <http://www.nbu.gov.ua/portal/> — Наукова періодика України на сайті Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
6. <http://www.president.gov.ua/documents/> — Офіційні документи на Офіційному представництві Президента України.
7. <https://reyestr.court.gov.ua/> — Єдиний державний реєстр судових рішень.
8. <https://minjust.gov.ua/> — Міністерство юстиції України.
9. <https://nrfu.org.ua/> — Веб-сайт Національного фонду досліджень України
10. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/> — Верховний Суд.
11. <https://www.kmu.gov.ua/> — Урядовий портал.
12. <https://www.scopus.com> — Наукометрична база даних Scopus
13. <https://www.webofscience.com> — Наукометрична база даних Web of Science
14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws> — Законодавство України на сайті Верховної Ради України.

